

ANADOLU
ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR
FAKÜLTESİ

AART

ULUSLARARASI
ANADOLU SANAT SEMPOZYUMU
INTERNATIONAL
ANADOLU ART SYMPOSIUM

TAM BİLDİRİ KİTABI
FULL PAPER BOOK

**AART ULUSLARARASI
ANADOLU SANAT SEMPOZYUMU
TAM BİLDİRİ KİTABI**

Anadolu Üniversitesi Yayın No: 4200
Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:103
ISBN:978-975-06-4157-2

Sempozyum Düzenleyen Kurum:
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

Sempozyum Onursal Başkanı:
Prof. Dr. Fuat Erdal

Sempozyum Başkanı:
Prof. Rahmi Atalay

Sempozyum Takvimi:
15-16 Nisan 2021

Sempozyum Dili:
Türkçe ve İngilizce

Sempozyum Bilim Kurulu Başkanı:
Prof. Rahmi Atalay

Sempozyum Düzenleme ve Yürütme Kurulu

Prof. Nurbıye Uz
Doç. Duygu Kahraman
Dr. Öğr. Üyesi Murat Ateşli
Doç. Dr. Selvin Yeşilay
Doç. Dr. Çiğdem Taş Alicenap
Dr. Öğr. Üyesi Göktağ Gönkaya
Öğr. Gör. Cemalettin Yıldız
Öğr. Gör. İsmail Ataman Tiryaki
Öğr. Gör. Ülkü Coşkun
Arş. Gör. Aydan Erarslan
Arş. Gör. Ayşe Yerebakan
Arş. Gör. Emin Bakan
Arş. Gör. Esra Öztürk Razi
Arş. Gör. Halim Yentür
Arş. Gör. Hasan Çimenci
Arş. Gör. Hanka Musal Çakmaklısoy
Arş. Gör. İbrahim Korkmaz
Arş. Gör. Kutlu Alican Düzal
Arş. Gör. Melike Atılkan
Arş. Gör. Nazan Çelik Brutscher
Arş. Gör. Nihal Turan
Arş. Gör. Onur Kuran
Arş. Gör. Ozan Urgan
Arş. Gör. Öncü Çelikköçü
Arş. Gör. Özge Öner
Arş. Gör. Özge Tan
Arş. Gör. Özgür Uğuz
Arş. Gör. Remzi San
Arş. Gör. Selim Çınar
Arş. Gör. Ufuk Ramazan Akbey
Arş. Gör. Yasin Arslan
Arş. Gör. Ziya Gökhan Apaydın

Bildirilerdeki tüm içeriklerin
sorumlulukları yazarlarına aittir.

Bildiriler başvuru sıralamalarına göre dizilmiştir.

YÜZEYLERİNDE (ÖMLEKÇİLİK SAHNELERİNİN TASVİR EDİLDİĞİ) SERAMİKLER CERAMICS IN WHICH POTTERY SCENES DEPICTED ON THEIR SURFACES Doç. Hasan Bağcıkan 374
TOTEM HEYKELERDE GÜNCEL YORUMLAR CONTEMPORARY REVIEWS ON TOTEM SCULPTURES Öğr. Gör. Dr. Seyma Müge İba 388
SAVAŞ TEMALILI AFGAN HALILARI: ÇOĞULCU BİR GÖRSEL KÜLTÜR OKUMASI AFGHAN WAR RUGS: A PLURALISTIC READING IN TERMS OF VISUAL CULTURE Prof. Dr. İsmail Özgür Soğanca 404
POPÜLER ÇOCUK YAYINLARINDA YER ALAN KARAKTER STEREOTİPLERİ VE GÖRSELLERDE İFADE EDİLSİ BİÇİMLERİ CHARACTER STEREOTYPES IN POPULAR CHILDREN'S PUBLICATIONS AND FORMS OF EXPRESSION IN VISUALS Dr. Öğr. Üyesi Emel Yurtkulu, Dilan Aydan Aydın 418
SANAT TERAPİ VE GELENEKSEL TÜRK MOTİFLERİ ART THERAPY AND TRADITIONAL TURKISH MOTIFS Prof. Sultika Sibel Sevim, Arş. Gör. Setenay Sipahi 432
İZMİR'DE KAMUSAL SANAT UYGULAMALARI: MURALLAR PUBLIC ART APPLICATIONS IN İZMİR: MURALS Pınar Karabacak, Prof. Dr. Öğüz Dilmaç 447
PAUL GAUGUİN VE DİE BRÜCKE ÖRNEKLEMİYLE AVRUPA'DA MODERN ZAMANDA İLKELE SANATA YÖNELMENİN İTİCİ KUVVETLERİ THE DRIVING FORCES OF TURNING TO PRIMITIVE ART IN EUROPE WITH THE SAMPLING OF PAUL GAUGUIN AND DIE BRÜCKE Doç. Güler Aktan 460
ÜLKEMİZDE KÜRATÖRYAL ELEŞTİRELERE DAİR BİR DEĞERLENDİRME AN EVALUATION ON CURATORIAL CRITICISM IN OUR COUNTRY Doç. Dr. Zeliha Kayahan 474
İSTANBUL'DA TURİZME KAZANDIRILMIŞ YALILARIN SANAT TARİHİ AÇISINDAN İNCELENMESİ RESEARCHING FROM THE ASPECT OF ART HISTORY THE WATERSIDE RESIDENCES IN İSTANBUL THAT HAVE BEEN ALLOCATED TO TOURISM Dr. Öğr. Üyesi Salim Aydın 487
BASILI REKLAM TASARIMINDA DUYGUSAL STRATEJİ EMOTIONAL STRATEGY IN PRINTED ADVERTISING DESIGN Selin Nimet Aydın 514
HAKİKAT SONRASI BİR ÇAĞDA FOTOGRAFİN DÖNÜŞÜMÜ TRANSFORMATION OF PHOTOGRAPHY IN THE AGE OF POST-TRUTH Doç. Dr. Gülbin Öztamar Akarçay 530
GÜNÜMÜZ SANATINDA BİR ÖRGÜTLENME BİÇİMİ OLARAK SANATÇI İNİSYATİFLERİ VE EYLEM MODELİ OLARAK KARŞILAMA ARTIST INITIATIVES AS AN ORGANIZATION FORM AND ENCOUNTER AS A MODEL OF ACTION IN CONTEMPORARY ART Dr. Öğr. Üyesi Serkan Demir 540
GÜNÜMÜZ SANATINA YANSIMAN GÖÇ HİKAYELERİ VE YENİ TANIDIK YABANCI MIGRATION STORIES MIRRORED IN TODAY'S ART AND LATEST FAMILIAR FOREIGNERS Dr. Öğr. Üyesi Serkan Demir 552
GÖSTERİ ÇAĞINDA ELEŞTİREL KAMUSAL SÖYLEM VE VIDEO PRATİKLERİ CRITICAL PUBLIC DISCOURSE IN THE AGE OF SHOW BUSINESS AND VIDEO PRACTICES Aşkın Ercan 566
İSKANDİNAV ÜLKELERİNDE SANATSAL BAĞLAMDA CAM ALANINDAKİ GELİŞMELER ARTISTIC DEVELOPMENTS IN GLASS IN THE SCANDINAVIAN COUNTRIES Öğr. Gör. Ecem Küpeli, Prof. Mustafa Ağatekin 579
TEMİZ VE PARLAK: TARİHSEL SÖREÇTE BANYO ÜRÜNLERİ VE TEMİZLİK KAVRAMI CLEAN AND SHINY: BATHROOM PRODUCTS AND THE CONCEPT OF CLEANLINESS THROUGHOUT THE HISTORY Dr. Öğr. Üyesi Zehra Süzbir Köylü 593

ÇAĞDAŞ GİYİM MODASINDA UYGULANAN KOLAJ TEKNİĞİ COLLAGE TECHNIQUE APPLIED IN CONTEMPORARY FASHION Doç. Selda Kozbekçi Ayranpınar, Sıla Küçükoğlu 608
HARC YIGMA PRENSİBİYLE ÇALIŞAN ÜÇ BOYUTLU SERAMİK YAZICILARA UYGUN KONYA KİLİ KATKILI BÖNYE TASARIMLARI KONYA CLAY ADDITIVE BODY DESIGNS SUITABLE FOR THREE-DIMENSIONAL CERAMIC PRINTERS WORKING WITH THE PRINCIPLE OF FUSION DEPOSITION MODELLING Doç. Efe Türköl, Dr. Öğr. Üyesi Pınar Çalışkan Güneş, Fatih Aslan, Nazlı Hanika Zorkan Çağlayan 623
BİR SANATÇI KOLEKTİFİ: THE OUTLAW PRINTMAKERS A COLLECTIVE OF PRINTMAKERS "THE OUTLAW PRINTMAKERS" Doç. Dr. Selvihan Kılıç Ateş 637
LASZLO MOHOLY-NAGY'NİN FOTOĞRAF TEKNİĞİNDE YENİLİKÇİ OLGULARA BİÇİMSEL BAKIŞ A FORMAL OVERVIEW OF INNOVATIVE PHENOMENA IN LASZLO MOHOLY-NAGY'S PHOTOGRAPHY TECHNIQUE Dr. Öğr. Üyesi Turan Yığın 651
GÖSTERGEBİLİMİN MEDYA ALANINDA UYGULANMA NEDENLERİNE TARİHSEL BAKIŞ A HISTORICAL VIEW ON THE REASONS FOR APPLYING SEMIOTICS IN THE FIELD OF MEDIA Dr. Öğr. Üyesi Turan Yığın 661
ANADOLU TÜRK HALI SANATINDA KUS SEMBOLİZMİ ÜZERİNE NOTLAR NOTES ON BIRD SYMBOLISM IN ANATOLIAN TURKISH CARPET ART Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Karayay 669
KÜLTÜREL BELLEK BAĞLAMINDA FOTOĞRAFIN GÖSTERDİKLERİ WHAT PHOTOGRAPH INDICATES IN THE CONTEXT OF CULTURAL MEMORY Arş. Gör. Serenay Anık Gök 683
İZMİR'DE KENT KİMLİĞİNİN OLUŞTURULMASINDA KAMUSAL SANATIN ROLÜ THE ROLE OF PUBLIC ART IN CREATING IDENTITY OF URBAN IN İZMİR Esence Misra Akçyüz, Prof. Dr. Öğüz Dilmaç 695
ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA ALTERNATİF BİR ANLATIM DİLİ OLARAK DERRİDANIN YAPISÖKÜM TEKNİĞİNİN İNCELENMESİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ RESEARCH ON DERRIDA'S DECONSTRUCTION METHOD AS AN ALTERNATIVE EXPRESSION LANGUAGE IN CONTEMPORARY CERAMIC ART AND APPLICATION EXAMPLES Prof. S. Sibel Sevim, Tuba Marmara 713
TASARIM SÜRECİNDE HİKAYE VE KAVRAM: LİKÖR İÇME DENEYİMİ ÖRÜNLERİNİN TASARLANMASI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA STORY AND CONCEPT IN THE DESIGN PROCESS: A STUDY ON DESIGNING PRODUCTS OF LIQUOR DRINKING EXPERIENCE Arş. Gör. Hande Büyükkatlı 727
HALI TASARIMI EĞİTİMİNDE BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM DERSLERİNİN DURUMU STATUS OF COMPUTER AIDED DESIGN COURSES IN CARPET DESIGN EDUCATION Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Endek 741
SİNEMADA KOSTÜM TASARLAMA PRENSİPLERİNİN METAFORLAR ÜZERİNDEN ANLATIMI EXPLANATION OF COSTUME DESIGN PRINCIPLES ON METAPHORES IN CINEMA Doç. Fatma Öztürk Dönmez 752
AVANOS'TA BULUNAN YÜKSEK DERECELİ ODUN YAKITLI SERAMİK FIRINLAR "AVANOS FIRINLARINA PROMETHEUS'UN ÇAĞRISI" HIGH-DEGREE WOOD FUEL CERAMIC KILNS IN AVANOS "THE CALL OF PROMETHEUS FOR THE CERAMIC KILNS IN AVANOS" Doç. Dr. Betül AYTEPE Serirezu, Öğr. Gör. Bahadır Cem Erdem 767
MULTİDİSİPLİNER BİR YAKLAŞIM OLARAK DİJİTAL ART DIGITAL ART AS A MULTIDISCIPLINARY APPROACH Öğr. Gör. Gülgin Altuğ Taşkanal, Arş. Gör. Kırsat Kaan Özkemahlı 782
TÜRK SANATINDA SEMBOLİK BAZI HAYVAN FİĞÜRLERİNİN İLLÜSTRASYONA YORUMLANMASI ILLUSTRATION OF SOME ANIMAL FIGURES IN TURKISH ART INTERPRETATION Prof. Dr. Yunus Berkli, Fevza Akçelik 798

AVANOS'TA BULUNAN YÜKSEK DERECELİ ODUN YAKITLI SERAMİK FIRINLAR "AVANOS FIRINLARINA PROMETHEUS'UN ÇAĞRISI" HIGH-DEGREE WOOD FUEL CERAMIC KILNS IN AVANOS "THE CALL OF PROMETHEUS FOR THE CERAMIC KILNS IN AVANOS"

Doç. Dr. Betül Aytepe Serinsu

Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü
aytepe@nevsehir.edu.tr

Öğr. Gör. Bahadır Cem Erdem

Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Avanos Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü
bahadirerdem@nevsehir.edu.tr

ÖZET

İç Kıpadohya bölgesinde bulunan Avanos, Neolitik çağıdan bu yana seramiğin süregeldiğı bir çömleçli merkezdir. Avanos ilçesinin kültürel miraslarından biri olan çömleçlilik; coğrafi konum, coğrafi işaret ve bölge açısından önemli bir değerdir. Bölgedeki çömleçlilik üretimi form açısından çeşitlilik göstermekte olup, geçmişte yapılan geleneksel ürünler kara fırınlarda pişirilirdi. Günümüzde ise halen kara fırınlar seramik sanayi bölgesinde geleneksel üretim yapan atölyelerde kullanılmaya devam edilmektedir. Avanos bölgesinde son dönemlerde, fırın tipleri yeni oluşumlar göstermektedir. Ulusal ve uluslararası seramik sanatçılara, akademisyenlere, seramik öğrencilerine ev sahipliğı yapan bu önemli seramik merkezi; geleneksel çömleçlilikle beraber, çağdaş seramik ve sanatla ilgili yeniliklere daima açık olmuştur. Seramik alanında çalıştay ve sempozyumlar düzenlenerek artistik ürünler ortaya konulmakta, alternatif pişirim yöntemleri ve yüksek dereceli odun yakıtlı fırınlarla, seramik sanatı ve teknoloji, Avanos çömleçliliğine yıllardır yeni yönelimler kazandırmaya başlamıştır. Bu etkinliklerin bünyesinde Soda fırını, Tuz fırını, Japon Noborigama, Anagama fırınları inşa edilerek seramik fırın müzesi birçok kurum/kuruluş/akademisyen vb. destek alarak Avanos'ta kurulmuştur. Bu süreçle beraber, bu tür fırınlar yaygınlaşmaya başlayarak, Avanos'ta yaşayan bazı ustaların atölyelerine odun yakıtlı yüksek dereceli seramik fırınlar inşa ederek elektrikli ve kara fırın dışında alternatif pişirim seçeneklerini de kullanmaya başlamışlardır. Bu araştırmada; Avanos'un geleneksel pişirim yöntemi dışında, yüksek dereceli odun yakıtlı fırınlar kullanan atölyeler incelenmiş olup yapılan seramik ürünlerin çeşitliliğı değerlendirilmiştir. Avanos çömleçliliğine ve ustalara kazandırdığı bakış açısına yer verilerek süreç hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avanos, Odun Yakıtlı Fırınlar, Seramik

ABSTRACT

Avanos, located in the middle Cappadocia, is a pottery town which has been synonymous with ceramics since Neolithic age. Pottery making, as one of the cultural heritage of Avanos, is an invaluable tradition considering the geographical location, geographical indication and the region itself. Pottery production in the region varies by form. The traditional products used to be fired in black kilns, yet black kilns are still being used by the potters who hold on the traditional practice of pottery making in the ceramic production zone in Avanos. Recently in Avanos, there have been attempts to construct and use different types of kilns. This town, which hosted many national and international ceramic artists, academicians and student has always been open to innovation in contemporary ceramics and art while practicing traditional pottery making as well. Ceramic symposiums and workshops were held in Avanos, as a result of which artistic products were made, alternative firing techniques were applied and high temperature wood-fired kilns were constructed, therefore, ceramic art and technology paved way for new orientations in pottery making in Avanos. Within the framework of these events, a soda kiln, a salt kiln, Japanese Noborigama and Anagama kilns were constructed via the support of many institutions, organizations and academicians in the kiln site/museum in Avanos. Following that, these types of kilns became more common and some potters in Avanos started to construct high temperature wood-fired kilns in their studios, initiating the use of alternative firing techniques other than made with black and electric kilns. In this paper, studios in Avanos where high temperature wood-fired kilns are being used together with traditional firing techniques were investigated and the diversity in ceramic products were assessed. Additionally, the views of potters about the contribution of these new firing techniques to pottery making in Avanos and the transition process were described.

Keywords: Avanos, Wood-Fired Kilns, Ceramic

1. Giriş

Mitolojik bağlamda toprak simge haline gelmiştir. Her şey topraktan gelir ve tekrar toprağa döner. Yunan mitolojik tanrılarında Prometheus, çamurdan insanlara ilk şekli veren mit olarak tanımlanmaktadır.

Yunan mitolojisine göre; Prometheus'un Zeus'tan ateşi çalarak ölümlü insanlara verdiği ve sonra insanların bu bilgi ateşiyle, yaratıcılığını beslemeye, bilimi kullanmaya başladığı ifade edilmektedir. Yine Prometheus'un efsanesinde balçıkla şekillendirdiği insanların bilgi ateşini çok yönlü kullandığı aktarılmaktadır (http-1). Bu çalışmada yer alan Avanos'ta bulunan odun yakıtlı seramik fırınlar, Prometheus'un bize armağan ettiği 'bilgi ateşine' ithaf edilmiştir.

MÖ 7000 yıllarına kadar verimli ateş yakma teknikleri bilinmezken, Neolitik dönemle birlikte insanlar yavaş yavaş kilin özelliklerini keşfetmiştir. Kilin şekillendirilerek ateşte pişirilmesi dönemi başlamıştır (http-2). Açık alanlarda çalı parçalarıyla ilkel pişirimler yapılırken, Çatalhöyük'te rastlanan kapalı çömlekçi fırınının ateşleme odasının olması, Neolitik dönemdeki uygarlıkların kontrollü ve bilinçli bir seramik pişirme fikrine sahip olduklarını göstermektedir (Fezçoğlu, 2016, s. 72).

Anadolu tarih boyunca birçok medeniyete tanıklık ettiğinden, önemli bir kültürel birikim sağlamıştır. Kapadokya, bu kültürel benimsemenin getirdiği

çeşitlilikten etkilenmiştir. Toprakta yapılmış kap-kacak-çömlek gibi kullanım eşyaları yansımanın küçük bir parçasıdır.

Avanos'un yakın geçmişine bakıldığında, elektrikli fırınların olmadığı zamanlarda odun ateşinde pişirim yapılarak çömler fırınlanıyordu. Günümüzde halen, Avanos seramik sanayi bölgesinde 750-920 santigrat derecelerde hem düşük ısı hem de yakıt tasarrufu olması nedeniyle, geleneksel çömlek üretimi yapan atölyeler (ışık/çanak hane) Avanos bölgesine özgü kara fırın denilen fırınları kullanmaya devam etmektedirler. Bu tür fırınlama tipinde, ürünler üst üste istiflenerek yerleştirilmekte olup odun, talaş, saman gibi katı yakıtlar kullanılmaktadır. Kara fırın dışında, gazlı ve elektrikli fırınlar da bölgedeki bir çok atölyede yer almaktadır. Avanos ustaları; geleneksel Avanos çömlekçiliğinde testi, kebab testisi, güveç gibi ürünleri doğal haliyle kurutup bu kara fırınlarda pişirmektedirler. Bu ürünler sırsızdır ve bazılarında renkli astarlarla çizgisel dekorlar uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra, çini ürünlerin satışlarının yapıldığı atölyeler de vardır. Ayrıca Avanos bölgesindeki atölyelerde; duvar panoları, heykeller, sanatsal objeler, kâse, buhurdanlık, tabak, kupa, fincan gibi sırlı ürünler elektrikli fırın kullanılarak pişirilmekte ve mağazalarda satışa sunularak bölgedeki ürün çeşitliliği artırılmaktadır. Üretilen sırsız ve sırlı uygulamalara arz/talep olduğundan aynı ürünlerin tekrarı sürekli yapılmaktadır ve birbirlerine benzeyen ürünler her mağazada görülebilmektedir.

Bölgede düzenlenen ulusal-uluslararası seramik pişirim etkinliklerinin organizasyonu ile alternatif pişirim yöntemlerine farkındalık oluşmuştur. Pişirim örneklerinin ustalar tarafından görülmesi ve uygulanması sonucu; ustaların geleneksel üretimleriyle beraber, alternatif pişirim ürün skalalarını da artırmaya başladıkları gözlenmektedir. Tasarım, sır, doku, dekor açısından ürünlerinde orijinallik yaratmayı isteyen ustalarımız; pişirim yöntemlerinde yeni arayışlara girerek raku, naked raku, obvara, sağar gibi alternatif pişirimleri kullanmaya başlamıştır. Günümüzde bölgedeki bazı atölyeler ve ustalar; yüksek dereceli odun yakıtlı seramik fırınlarını kullanarak ürünlerinde farklı doku, renk, kalite elde etmeye başladılar ve aynı zamanda yüksek pişirim olması nedeniyle çok daha sağlam ürünler meydana gelmeye başladı. Böylece kupa, tabak, kâse, heykel dışında birçok artistik tasarımlı ürünler yüksek dereceli odun yakıtlı fırınlarda pişirilerek; standart ürünlerden farklı olan bir satış profili kazandılar.

Avanos'ta en önemli seramik etkinliklerinden biri Uluslararası Avanos Uygulamalı Seramik Sempozyumu (UAUSS)'dur, ardından bu süreci pişirim çalışmaları ve karma sergiler takip etmektedir. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünün başlattığı UAUSS sonraki yıllarda Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı Bölümünün katkılarıyla devam etmiştir. Bu dönemlerde sempozyum kapsamında kullanılan yüksek pişirim odun yakıtlı fırınlar bulunmamaktaydı. Kapadokya Üniversitesinin sempozyuma ev sahipliği yapmaya başlamasıyla önce tuz fırını, ardından Türk-Japon dostluk projesi kapsamında Japonya'dan gelen seramik sanatçılarıyla Anagama ve Noborigama fırınları inşa edildi. Son dönemde, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Avanos Seramik Uygulama ve Araştırma Merkezi, bu sempozyumları organize etmeye başlamıştır. Avrupa Birliği Gençlik Projesi kapsamında yapılan projeye odun yakıtlı yüksek dereceli soda fırını inşa edildi. Kızılırmak'ın kıyısında yer alan ortak bir alana yan yana inşa edilmesiyle 'Avanos Fırın Parkı' kurulmuş oldu. Türkiye'nin farklı bölgelerinden ve üniversitelerinden gelen akademisyen, öğrenci ve sanatçıların yanı sıra Avanos ustalarının da bu fırınları kullanarak etkinlikler yapması, seramik merkezi haline gelen Avanos'a gösterilen ilginin azımsanmayacak kadar çok olduğunu ortaya koymaktadır.

Avanos'u sanat alanında hak ettiği yere getirmek için fırınların ve etkinliklerin önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir. Yüksek dereceli odun yakıtlı fırınların inşa edilmesi ve gerçekleştirilen pişirim etkinlikleri, Avanos'ta yaşayan ustalarımız arasında farkındalık yaratarak alternatif pişirim türlerinin yaygınlaşmaya başlamasına etki etmiştir. Birkaç usta kendi atölyesine, odun yakıtlı yüksek dereceli seramik fırınlar inşa etmiştir ve özel tasarımlı seramik ürünler şekillendirerek fırınlarında pişirimlerini yapmaya devam etmektedirler. Bu durum; tasarım boyutuyla-pişirim çeşitliliğiyle ve ürün kalitesiyle önemli adımlar atılmasını sağlayan nedenlerden biri olarak ifade edilebilir.

2. Avanos Bölgesinde Yüksek Dereceli Odun Yakıtlı Seramik Fırınlar

Avanos bölgesinde dokuz adet yüksek dereceli odun yakıtlı seramik fırın bulunmaktadır. Fırınlarla ilgili teknik bilgiler ve pişirilen seramik çalışmalar görsellerle bu bölümde açıklanmıştır.

2000 yılında birincisi yapılan Uluslararası Avanos Uygulamalı Seramik Sempozyumu'nun (UAUSS); en son on birincisi 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu süre zarfında Tuz, Noborigama ve Anagama fırınlarının inşası sempozyumlar kapsamında gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği Gençlik Projesi ile de, Soda fırını yapılmıştır. İnşası gerçekleşen dört fırın şu an Avanos Fırın Parkında yer almaktadır.

6. UAUSS kapsamında Fred Olsen ve T. Emre Feyzoğlu tarafından 2008 yılında inşa edilen tuz fırını, günümüzde halen kullanılmaya devam edilmektedir (Bkz. Görsel 2.1). Malzemelere ve konuma göre önce fırının planı yapılmıştır. İnşaat sürecine geçildiğinde, duvarlar çift sıra ateş tuğlalarıyla kaplanmıştır, sağ ve sol tarafta olmak üzere iki ateş haneli ve kemerli bir tavan yapısı oluşturulmuştur (Feyzoğlu, 2009, s. 19-20).

Görsel 2.1. Tuz Fırını, Avanos, Nevşehir (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

Avanos'ta uyguladıkları tuz fırınında, fırının altında iki ateş hane bulunmaktadır ve çaprazlama ateş çıkışı planlanmıştır. Isı ve alev, kemeri dolaşarak fırının sırt kısmında bulunan baca deliğinden çıkmaktadır. Fırının sırt kısmında, alt ve üst tarafta dört adet tuz atma deliği bulunmaktadır. Tuzlar atıldığında, önce fırının içindeki odaya (tuz bariyerine) düşmekte olup tuzun erimesiyle buharlaşma meydana gelmektedir. Tuz buharı seramik bünyelerin üzerine nüfuz etmektedir. Yaklaşık 1300 santigrat derece ısıya kadar çıkmaktadır (Bkz. Görsel 2.2 ve 2.3).

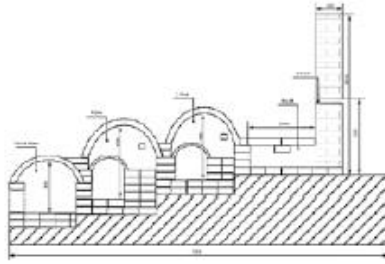

Görsel 2.2. Tuz Fırını Pişirim Öncesi ve Sonrası, Avanos, Nevşehir (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

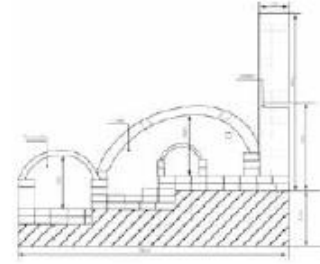

Görsel 2.3. Betül AYTEPE SERİNSU, "Çaydanlık", Döküm, 11x17x15 cm (sol) ve 17x13x11 cm (sağ). Tuz Pişirimi, 1250 °C, 2018 (Betül AYTEPE SERİNSU kişisel fotoğraf arşivi)

7. UAUSS'de ise, 2009 yılında Noborigama ve Anagama fırınları inşa edilmiştir. Yoshiyuki İto, Norinao Matsuyama ve Bahadır Cem Erdem tarafından yapılan fırınlar, klasik Japon tarzındadır. Noborigama fırınının orijinali 20-30 metre arasında olurken, Avanos'ta yapılan bu iki fırının ölçüsü daha küçük tutulmuştur (Bkz. Şekil 2.1 ve 2.2). Küçük yapılmasının nedenlerinden bazıları, Avanos fırın parkının ırmak kıyısında yer alması oluşu ve alan darlığıdır. Ayrıca genelde sempozyum, çalıştay gibi etkinliklerde yakılması nedeniyle kısa sürede yüksek dereceye ulaşması istenmektedir. Uzakdoğuda Noborigama ve Anagama fırınları, büyüklüğüne göre günlerce yakılarak yoğun kül sırları elde edilebilecek şekilde kullanılmaktadır. Ancak birkaç gün boyunca fırın yakmak mümkün değildir çünkü fırın yakmayı bilen usta ya da sanatçıların az olması, bu zahmetli yakım sürecini günlerce yakmaya müsaade etmemektedir.

Şekil 2.1. Noborigama Fırın Planı

Şekil 2.2. Anagama Fırın Planı

(Çizim: Bahadır Cem Erdem)

Bu fırının önde bir ateş hanesi ve iki kemerli yapısı vardır ve her kemerin yanında fırının ısıısını desteklemek amacıyla ufak ateş haneler mevcuttur. Sol kemerli odada az duman çıkmasını sağlamak amacıyla bacaya kadar uzanan, duman dinlendirme tüneli mevcuttur (Bkz. Görsel 2.4). Aynı etkinlikte inşa edilen Anagama ise, klasik Anagama fırınından farklı olarak yandan yüklemelidir. Ön tarafında ateş hanesi bulunmakta ve silindirik yapının bitiminde baca yükselmektedir (Bkz. Görsel 2.5). Ayrıca bu fırında kül desteği sağlayabilmek için yanlarda ve tavana odun atmak için delikler mevcuttur. Her iki fırın da 1250-1350 santigrat derece sıcaklığa ulaşmaktadır.

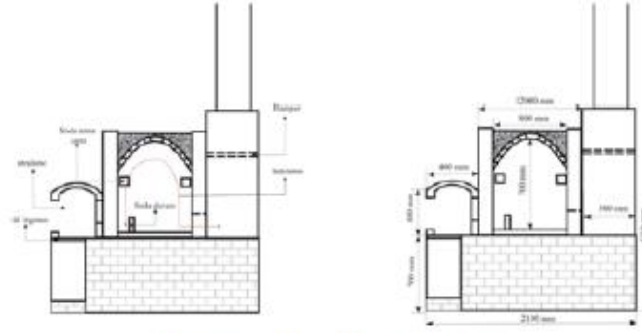

Görsel 2.4. Noborigama Fırını, Avanos, Nevşehir (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

Görsel 2.5. Anagama Fırını, Avanos, Nevşehir (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

Avrupa Birliği Gençlik projesi kapsamında yapılan soda fırını, Bahadır Cem Erdem tarafından, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Avanos MYO El Sanatları Bölümü öğrencilerinin katkılarıyla inşa edilmiştir (Bkz. Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Soda Fırın Planı (Erdem, 2016)

Fırının ön tarafında bulunan ateş hane yüksek bölgeye konumlandırılmıştır. Yarım kemerli pişirim odası yapılmıştır ve kemerin bitiş yerinde baca yer almaktadır. Sodanın pişirim odasına atılabilmesi için fırının sırt kısmında ateş haneye yakın bölümünde, iki adet küçük pencere mevcuttur. Yaklaşık 1280 santigrat derece sıcaklığa kadar ulaşmaktadır (Bkz. Görsel 2.6, 2.7 ve 2.8).

Görsel 2.6. Soda Fırın, Avanos, Nevşehir (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

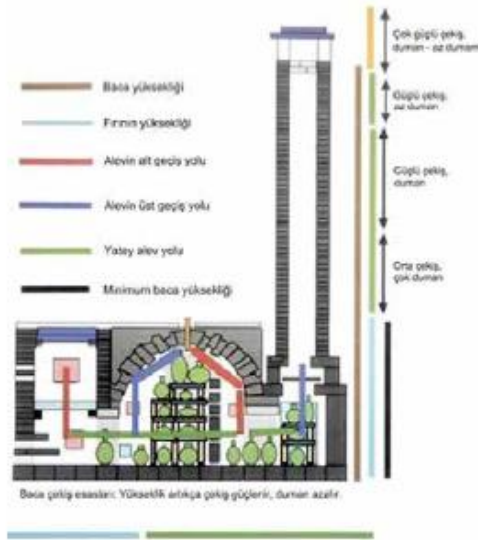

Görsel 2.7. Soda Fırın, Avanos, Nevşehir (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

Görsel 2.8. Betül Aytepe Serinsu, "Yolculuk", Elle Şekillendirme, 42x40x20 cm, Soda Pişirimi, 1280 °C, 2018 (Betül Aytepe Serinsu kişisel fotoğraf arşivi)

Avanos'ta odun yakatlı yüksek dereceye ulaşabilen diğer iki fırın ise, bölgeye kalıcı olarak yerleşen Tülin Özyurt ve Japon Shigeru Hirata'ya aittir. Bu fırınlar dumansız Anagama olarak adlandırılmaktadır ve her ikisini de Japon fırın ustası Masakazu Kusabe, klasik Anagama fırın tipini değiştirerek inşa etmiştir. Fırınların, baca yüksekliği fırının yaklaşık üç-dört katıdır ve uzun bacadan duman süzülerek çıktığı için dumansız Anagama olarak literatürde yerini almıştır. Tülin Özyurt'a ait dumansız Anagama fırını Türkiye'de ilktir (Bkz. Şekil 2.4). Fırının ateş hanesi yanda, alttan alev ve kül çekişlidir. Alevin fırın içerisinde rahat dönmesi için kemerli bir yapısı vardır (Bkz. Görsel 2.9).

Şekil 2.4. Dumansız Anagama Fırın Planı (Özyurt, 2008, s.47)

Görsel 2.9. Dumanlız Anagama Fırını, Avanos, Nevşehir (Tülin Özyurt kişisel fotoğraf arşivi)

Alev kemer üzerinde rahat dağılım diye, içerideki tuğla parçaları girintili çıkıntılı yapılmıştır (Bkz. Şekil 2.10). Fırının içerisinde, ateş hane bağlantısının keşiştiği kanalda, alevi kemere yönlendirmek için ateş tuğlalarından yükselti seti yapılmıştır. Kemerı dolaşan alev ve duman, ateş giriş noktasının tam karşısında bulunan baca deliği sayesinde atılır. 1350 santigrat dereceye kadar ısıya ulaşabilmekte ve kül surları elde edilmektedir (Bkz. Şekil 2.11).

Görsel 2.10. Dumanlız Anagama Fırını İç Kemer Detay Görüntü, Avanos, Nevşehir (Tülin Özyurt kişisel fotoğraf arşivi)

Görsel 2.11. Sırasıyla Kaan Candıran, Tülin Özyurt, Mustafa Tunçalp, Dumanlız Anagama Fırını Eser Örnekleri, (Tülin Özyurt kişisel fotoğraf arşivi)

Shigeru Hirata'nın fırını ise yarım kemerli olup, ateş hanesi yukarıdadır ve alev alttan fırının içinde dolaşmaktadır. Ateş hanenin üzerinde bulunan baca deliğinden duman ve alev çıkışı olmaktadır. 1350 santigrat dereceye kadar ısıya ulaşarak kül sırları elde edilmektedir (Bkz. Şekil 2.12).

Görsel 2.12. Dumanlız Anagama Fırını, Avanos, Nevşehir (Shigeru Hirata kişisel fotoğraf arşivi)

Seramik atölyeleri olan Levent ve Mehmet Düzgün Avanos'ta yapılan fırını görebek ve farklı fırın türlerini uzun süre araştırarak, kendi fırınlarını inşa ettiler. Doğaçlama, deneme-yanılma yoluyla önce küçük ebatlı deneme fırınlarını hayata geçirdiler, ardından da edindikleri tecrübeyle kendi tasarımları olan büyük fırınlarını inşa ettiler. Fırınlarının ateş hanesi tek tarafta ve alt kısımdadır. Ateş haneden yükselen alev ve ısı, kemeri dolaşarak fırının sırt kısmında bulunan baca deliğinden atılır (Bkz. Görsel 2.13 ve 2.14). 1230-1280 santigrat derece sıcaklığa ulaşabilen kül fırını, tamamen Avanos'un hammaddeleriyle yapılmıştır. Bölgenin çeşitli kil yataklarından aldıkları hammaddeleri kalıba basarak ısıya dayanıklı ateş tuğlalarını çok ekonomik bir şekilde imal etmişlerdir. Hazırladıkları tuğlaları kuruttuktan sonra pişirmeden üst üste yerleştirerek fırını inşa etmişlerdir. Fırın ilk yakıldığında, içindeki seramik çalışmalarla, fırın tuğlaları eş zamanda pişirilmiştir. Bu çalışma şekli Nina Hole, Fred Olsen gibi fırın heykel sanatçılarının yaptığı yöntemeye yakındır. Pişme sonrası, pişme küçülmesi olan tuğlaların arasında açılan boşluklar yine tuğla malzemesiyle sıvanarak kapatılmış ve ısı kaçaklarının önüne geçilmiştir.

Görsel 2.13. Kül Fırını, Avanos, Nevşehir (Levent ve Mehmet Düzgün kişisel fotoğraf arşivi)

Görsel 2.14. Levent ve Mehmet Düzgün, Kül Fırını Eser Örnekleri, Kül Sırı, 1265 °C
(Levent ve Mehmet Düzgün kişisel fotoğraf arşivi)

Son olarak Avanos'ta odun yakıtlı kül fırını tasarlayıp yapan Bahadır Cem Erdem, Uzakdoğu fırınlarından etkilenmiş ve Avanos seramik fırın inşaatında kullanılan teknikleri uygulayarak, yüksek dereceli kendine ait kül fırını inşa etmiştir (Bkz. Görsel 2.15). Bu fırın inşasında; kullanılan tuğlaların yarısı Avanos kil yataklarındaki hammaddelerden oluşmaktadır. Diğer yarısı ise endüstriyel ateş tuğlasıdır. Tuğlalar, tek sıra şaşırtmalı duvar örme tekniğiyle yerleştirilmiştir, fırın dış duvarının arasına 20 santimetrelilik boşluk bırakılarak briketle ikinci bir duvar daha örülmüştür. 20 santimetrelilik boşluğa, geleneksel Avanos fırın tekniğinde uygulanan şillez malzeme doldurulmuştur. Şillez, ısıya dayanıklı özsüz hammaddedir, karışımında iç Kapadokya bölgesinde bulunan sarı taş olarak ifade edilen kaya tozu vardır. Ateş tuğlası ile briket arasındaki boşluğun özsüz kaya tozunun balçık haline getirilerek doldurulması ile şillez tekniği uygulanmaktadır. Fırın tasarımında ateş hane altıdır. Sıcaklık ve alev, kemeri dolaşarak ateş hanenin üzerinde bulunan baca deliğinden atılmaktadır. 1250-1350 santigrat derece sıcaklığa ulaşan fırında kül sırları elde edilmektedir (Bkz. Görsel 2.16).

Görsel 2.15. Kül Fırını, Avanos, Nevşehir (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

Görsel 2.16. Bahadır Cem Erdem, "Yılka", Elle Şekillendirme, 35x20x23 cm, Kül Sırı, 1350 °C, 2020 (Bahadır Cem Erdem kişisel fotoğraf arşivi)

3. Sonuç

Prometheus'un efsanesinde anlatılan ateşin, Zeus'tan çalınarak insanlara armağan edilmesi ve insanoğlunun gelişmeye başlaması ile Avanos'taki odun yakıtlı seramik fırınlarla üretim ve pişirim sürecinin basamak atlaması arasındaki ilişki; *ateş ile insanoğlu - ateş ile yeni tip fırınlama yöntemleri* açısından özdeşleştirilmiştir. Prometheus'un 'bilgi ateşi' Avanos'un seramik fırınlarına ithaf edilmiştir. Çamurun ateşle buluşması, çağdaş ve farklı eserlerin Avanos'a kazandırılması; hem üretim hem eğitim için kullanılması bilgi ateşinin hiçbir zaman sönmeyeceği inancıyla fırınları yakacaktır.

Köklü geleneksel çömlekçilik ve seramik geçmişine sahip Avanos, alternatif pişirim teknikleriyle, inşası yapılan fırınlarla sanat geçmişini bir üst basamağa çıkarmaktadır. Çünkü Türkiye'de bulunan bu tip fırınlar çoğunlukla üniversiteler tarafından çalıştay, sempozyum gibi bilimsel ve sanatsal etkinliklerde faaliyet göstermektedir. Ayrıca, bölgede atölyelerde ticari amaçlı yapılan seramik ürünlerin pişirilmesi için kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum Avanos'a geleneksel üretim

dışında farklı bir özellik katarak, ürün yelpazesini sanatsal ve ticari açılardan genişletmiştir. Ulusal ve uluslararası seramik sanatçılarının, akademisyenlerin ve seramik öğrencilerinin, seramik merkezi haline gelen bölgede alternatif pişirim yöntemleriyle deneyim kazanmalarına olanak sağlamaktadır. Ayrıca fırınların çeşitliliği, kolay ulaşılabilir bir bölge olan Avanos'ta bir arada olması ile tez, makale, deneysel ve bilimsel uygulamalara, araştırmalara her daim ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

Feypoğlu, T. E. (2009). Salt fire kiln building in cappadocia. *Ceramics Technical*, 29, 19-20.

Feypoğlu, T. E. (2016). Masakazu kusakabe ile dumansız anagama fırın inşası. E. E. Aslan ve K. Canduran (Editörler), *Seramik: pişirim teknikleri ve fırınları* içinde (s. 70-81). Ankara: Opus Basımevi.

İnternet Kaynakları

http-1: <https://www.aydinlik.com.tr/prometheus-efsanesi> (Erişim tarihi: 27.02.2021)

http-2: <https://neolitik.nedir.org/> (Erişim tarihi: 9.03.2021)

Görsel Kaynaklar

Görsel 2.1: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.2: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.3: Betül Aytepe Serinsu Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.4: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.5: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.6: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.7: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.8: Betül Aytepe Serinsu Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.9 Tülin Özyurt Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.10 Tülin Özyurt Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.11: Tülin Özyurt Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.12: Shigeru Hirata Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.13: Levent ve Mehmet Düzgün Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.14: Levent ve Mehmet Düzgün Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.15: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 2.16: Bahadır Cem Erdem Kişisel Fotoğraf Arşivi

Şekil 2.1: Çizim Bahadır Cem Erdem tarafından yapılmıştır.

Şekil 2.2: Çizim Bahadır Cem Erdem tarafından yapılmıştır.

Şekil 2.3: Erdem, B. C. (2016). Soda pişirimi. E. E. Aslan ve K. Canduran (Editörler), *Seramik: pişirim teknikleri ve fırınları içinde* (s. 62-69). Ankara: Opus Basımevi.

Şekil 2.4. Özyurt, T. (2008), *Geleneksel japon seramik fırını "anagama" ile doğal kül sırları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü